

זהו פרוייקט משותף של מכון כהן ביחד עם מרכז מינרבה למדעי הרוח, בראשותם של פרופ' יוסף שוורץ וד"ר ראיף זריק (מרכז מינרבה). הפרוייקט מנצל את מיקומו במזרח התיכון על מנת לחקור אופנים ישנים וחדשים של עיצוב זהות ותודעה ותפקידם בעיצוב זכרון קולקטיבי וזהויות קהילתיות (ובין-קהילתיות). המטרה המרכזית שלנו היא לחשוב מחדש את הדרכים שבהן זהויות מסוימות (דתיות, לאומיות, איזוריות) נוצרות ומשתנות, מוצבות זו לצד זו, מגויסות או מנוצלות באופנים שונים ובהקשרים שונים. מתוך כך, אנחנו מבקשים להציב בסימן שאלה דיכוטומיות מושגיות וניגודים קשיחים, בין זהויות שונות ובין שימושים שונים שלהן.

אנחנו מאמינים שהמחקר שלנו ייחודי ומקורי בכמה מובנים. מצד אחד, אנחנו מבקשים לאתגר כמה מושגים הגמוניים על ידי אימוץ של נקודת מבט מינורית ומתוך הצבת השולי והגבולי במרכז. אנחנו מבקשים לחקור את החברה, התרבות והפוליטיקה הישראלית מנקודת המבט של הפלסטינים בישראל; ובזמנית, אנחנו מבקשים לחקור את ההיסטוריה והתרבות של המזרח התיכון מנקודת מבט של קהילות יהודיות באיזור. המהלך הכפול הזה מעמיד בסימן שאלה תפישות מונוליתיות מקובלות, ומאפשר להקדיש תשומת לב רבה יותר לתהליכים של תרגום ושל חליפין אינטלקטואליים ודתיים. כך נוכל לחשוב מחדש על קטגוריות כמו ילידיות, גלות, תפוצה, העדר-בית, אחדות, ריבונות, ולהציע קטגוריות חדשות כמו הכנסת אורחים, אחווה וסולידריות. לדוגמה, אנחנו מבקשים לבחון את האופנים שבהם הקיום של פלסטינים בישראל משבש או מפריע לדימוי העצמי של ישראל, ובאופנים שבהם היהודים במזרח התיכון עשויים לשבש או להפריע לדימוי הערבי או האיסלמי של האיזור. אנחנו חושבים שההפרעות ההדדיות הללו עשויות להיות בסיס פורה מאד למחקר ולשינוי, גם במציאות המחקרית, וגם במציאות החברתית והפוליטית, במזרח התיכון.

מצד שני, הפרוייקט מבקש לשלב בין פרספקטיבות עכשוויות ופרספקטיבות היסטוריות, ולהראות, באמצעות השילוב הזה, את הדרכים שבהן מעוצב ההווה על ידי העבר, וגם, בזמנית, מעוצב העבר על ידי ההווה. תשומת הלב לתנועה הכפולה הזאת של הזמן תאפשר להעלות למודעות ולהציב בסימן שאלה תבניות של יצירת זהויות בקבוצות שונות. על ידי התנועה בין מרחבים גיאוגרפיים, על ידי מסע קדימה ואחורה בזמן, ועל ידי צמצום הפער בין תיאוריה ופרקטיקה, אנחנו מקווים להתגבר על הנוקשות של מושגים ישנים, של סטריאוטיפים מבוצרים היטב ושל דיעות קדומות, ולפתוח את הדרך לרעיונות חדשים, לסדרי יום מחקריים חדשים, ולתוכניות לימודים חדשות.

אחד הנושאים המרכזיים שאנחנו מבקשים לחקור ולהעמיד במבחן הוא החלוקה הדיסציפלינרית האופיינית לתחומים מסוימים באקדמיה הישראלית. האקדמיה הישראלית בנויה, בתשתיתה הבסיסית ביותר, על מסגרת מושגית אירופאית, שבה "לימודי יהדות" נוצרו מחדש כדיסציפלינה חזקה שמכוננת קשרים מורכבים עם מבחר תחומים של לימודי "המזרח" מחד, ועם לימודים "כלליים", כלומר אירופאיים, מאידך. כל אלה יצרו סיטואציה שבה המשאבים האנושיים והאינטלקטואליים העשירים שקיימים באקדמיה הישראלית מופרדים ומאורגנים במבנים דיסציפלינריים סגורים, מבודדים היטב אלה מאלה. המערכת הישראלית של חוגים או

דיסציפלינות מופרדים היטב יוצרת את אותן הפרדות שחוצות את מערכת החינוך וההשכלה הישראלית מהגן, דרך בתי הספר היסודיים והתיכונים, ועד מערכת ההשכלה הגבוהה. כל המוסדות האלה מייצרים הפרדות מוסדיות לפי חלוקות אתניות, דתיות ותרבותיות. אחת המטרות של הפרויקט שלנו היא לפתח מבחר אסטרטגיות שיוכלו להוות בסיס לתוכנית לימודים ולסדר יום אקדמיים אחרים במדעי הרוח בישראל, תוכנית לימודים וסדר יום שעשויים להיות אפקטיביים ביצירת שינוי חברתי.

מוחמד אבו-סמרה הוא עמית פוסט-דוקטורט במרכז מינרבה למדעי הרוח. הוא השלים את עבודת הדוקטורט שלו במחלקה להיסטוריה של המזרח התיכון באוניברסיטת חיפה. כותרת עבודת הדוקטורט שלו היא "גישות לקוראן במחשבה מוסלמית ערבית עכשווית: מודרניסטים וליברלים". הוא מלמד במכללת דוד ילין, והיה מרצה אורח באוניברסיטת קווינס בקינגסטון, אונטריו וב-Knox College בגאלסבורג, אילינוי. בין פירסומיו: "מודרניזם איסלמי וההמצאה של מסורת הקוראן הכתוב" ב-*זמנים* 2013; "Liberal Critics: 'Ulama' and the Debate on Islam in the Contemporary Arab World" שהתפרסם בספר *Facing Modernity: Rethinking 'Ulama' in the Arab Middle East* (edited by Meir Hatina, E.J. Brill, 2009). במרכז מינרבה הוא חוקר את הגישות של הוגים ערבים מוסלמים מודרניים למסורת האיסלאמית ולסמכותה, ואת התפקיד של הוגים אלה בלימוד ובפרשנות הקוראן.

אחמד אגבאריה, מכון כהן להיסטוריה ופילוסופיה של המדעים והרעיונות, והחוג ללימודי הרבית והאסלאם, אוניברסיטת תל אביב. תחומי המחקר המרכזיים של אחמד הם לוגיקה, פילוסופיה ותיאולוגיה איסלמית. עבודת הדוקטורט שלו, "התפתחותה של תורת הקטגוריות בפילוסופיה האיסלמית", נכתבה במחלקה לפילוסופיה באוניברסיטת חיפה. הוא בוגר תואר שני בחוג לערבית ולאסלאם באוניברסיטת תל אביב (2002), שם כתב על "הביקורת של אבן-תימיה על תורת ההגדרה הלוגית". מלבד סוגיות בפילוסופיה האסלאמית הקלאסית, ד"ר אגבאריה מתעניין במחשבה ערבית מודרנית, בעיקר במחצית השנייה של המאה העשרים, וכן בספרות ערבית, בפרט בהקשר הפלסטיני אחרי 1948.

אורי גולדברג השלים את לימודי הדוקטורט שלו בבית הספר להיסטוריה באוניברסיטת תל אביב. עבודת הדוקטורט שלו פורסמה בהוצאת Routledge בשנת 2012 תחת הכותרת Shi'i Theology in Iran: The Challenge of Religious Experience . אורי הוא מחבר של *לחשוב שיעית*

, אוסף הרצאות שיצא לאור בסדרת "האוניברסיטה המשודרת". במהלך לימודיו זכה אורי במלגות ובפרסים שונים, ביניהם ה- Fox International Fellowship at Yale University .

נוח גרבר חוקר את הקשרים התרבותיים והאינטלקטואליים בין יהודים אירופאים לבין 'אחיהם' מארצות אסלאמיות במהלך התקופה המודרנית. הוא פרסם מונוגרפיה שעוסקת בנושא זה ובוחנת את האוריינטליזם היהודי והתגובות הילידיות כלפיו, תוך התמקדות ביהדות תימן כמקרה מבחן. כחלק מעבודתו במרכז מינרבה הוא מרחיב את מחקרו לתפוצה היהודית הבגדדית והמגרבית, לגילוי גניזת קהיר ועוד. במסגרת הקבוצה הוא הרצה וכתב על עלילת הדם בדמשק (1840) כמעין 'שעת האפס' של ההיסטוריה של האוריינטליזם היהודי, פרשנות שמאפשרת רה-אוריינטציה של הנראטיב המקובל על האירוע הזה.

עמרדהאמשה הוא בעל תואר דוקטור מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים. תחומי המחקר שלו הם

חקר
השמות
הערביים
של
המקומות
בארץ
,
הייצוג
של
העברית
והערבית
בנוף
הלשוני
של
שילוט
הכבישים

,
 וחקר
 זהות
 המקום
 והבנייתו
 בסיפורת
 העממית
 ",
 ,
 בזיכרונות
 היסטוריים
 "
 ובספרות
 .
 דהאמשה
 פרסם
 מאמרים
 בנושאים
 אלה
 ,
 וספר
 ראשון
 פרי
 עטו
 יתפרסם
 בקרוב
 מטעם
 מכון
 הקשרים
 -
 אוניברסיטת
 באר
 שבע
 .

עבד כנעאני הוא סטודנט לתואר שלישי בבית הספר להיסטוריה באוניברסיטת תל אביב. את התואר הראשון והשני שלו קיבל מהחוג למדעי המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים. כותרת הדוקטורט שלו היא "חיזבאללה בלבנון: אל-מוקוואמה (התנגדות) כפרוייקט קונטרה-הגמוני". כותרת עבודת ה- MA שלו היא "אל-מוקאוומה: מטמורפוזת של רעיון לתרבות".

זהייה קונדוס היא סטודנטית לתואר שלישי בבית הספר ללימודי התרבות באוניברסיטת תל אביב. היא מעוניינת להבין מהי פקעת הסוגיות הסבוכות שעיצבו את פרקטיקות הזהויות המוסלמיות המודרניות ברחבי העולם. מחקרה הנוכחי עוסק בקשרים בין דת וחילוניות בכתבים אוטוביוגרפיים במצרים בין שתי מלחמות העולם.

אורי שחר הוא מרצה להיסטוריה באוניברסיטת בן גוריון. בשנת הלימודים 2013-2014 הוא היה עמית בתר-דוקטורט במרכז ללימודי המרה ומפגשים בין-דתיים באוניברסיטת בן גוריון. בשנת הלימודים 2012-2013 היה עמית במרכז כץ ללימודי יהדות מתקדמים באוניברסיטת פנסילבניה. עבודת הדוקטורט שלו, שנכתבה באוניברסיטת שיקאגו, עסקה במפגשים תרבותיים בין נוצרים, מוסלמים ויהודים במסעות הצלב במזרח הקרוב. שחר חוקר את האופנים שבהם תפישות מתחרות אך משלימות של תוקפנות דתית ומרחבים קדושים התעצבו בחליפין בין קהילות דתיות שונות באירופה הביניימית ובאגן הים התיכון.